

VÝSLEDKY MONITOROVANIA RÍZIKA SEGREGÁCIE NA ZŠ

2023/2024

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR | Inštitút vzdelávacej politiky

Autor: Tomáš Lalkovič | tomas.lalkovic@minedu.sk | sekretariat.IVP@minedu.sk

Černyševského 50, 851 01 Bratislava | www.minedu.sk

september 2024

Dokument neprešiel jazykovou korektúrou.

OBSAH

Zoznam skratiek a dôležitých pojmov	3
Úvod	4
VÝSLEDKY	5
1 Krok 1: Identifikovali sme 456 škôl v riziku.....	5
1.1 Identifikované školy sú väčšinou v menších obciach a majú menší počet žiakov	6
1.2 Žiaci v riziku navštevujú najmä štátne školy	7
2 Krok 2: Podmienky a výsledky vzdelávania v školách v riziku	8
2.1 Školy v riziku majú iné vstupy ako školy mimo rizika, najmä zaškolenosť nastupujúcich prvákov v predprimárnom vzdelávaní je výrazne nižšia.....	9
2.2 Žiaci v rizikových školách vymeškávajú viac, častejšie opakujú ročník a omnoho menej navštevujú ŠKD ..	10
2.3 Horšie vstupy a procesné ukazovatele v školách v riziku sa prejavujú na horších vzdelávacích výsledkoch	11
3 Limity analýzy a overenie zvoleného prístupu	13
4 Zhrnutie najdôležitejších výsledkov	15
Použitá literatúra.....	17
Prílohy	18

Zoznam skratiek a dôležitých pojmov

EK2	typ segregáčnej situácie „Školská segregácia v zmiešanom prostredí“
EK3	typ segregáčnej situácie „Školská segregácia spojená s rezidenčnou segregáciou“
LMP	ľahké mentálne postihnutie (variant A)
MRK	marginalizované rómske komunity
MŠ	materská škola
PA	pedagogický asistent
PUŠD	predčasné ukončenie školskej dochádzky - žiak ukončil povinnú školskú dochádzku bez ukončenia 9. ročníka ZŠ. Počítame ako podiel žiakov, ktorí v predchádzajúcom školskom roku ukončili predčasne z celkového počtu žiakov
rezidenčná segregácia	situácia, kedy v rámci lokality alebo v rámci viacerých susedných lokalít v danom mikroregióne tvorí rómske obyvateľstvo lokálnu väčšinu
SR	Slovenská republika
SZP	sociálne znevýhodnené prostredie
ŠKD	školský klub detí
školská segregácia	segregácia vo výchove a vzdelávaní definovaná v §2 ods. ah) a ai) zákona 245/2008 Z. z., definícii tohto pojmu a jeho výkladu sa podrobne venuje Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (1)
ŠPT	školský podporný tím
ŠŠI	Štátna školská inšpekcia
ÚSVRK	Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity
ZŠ	základná škola
ZvR	žiaci v riziku segregovaného vzdelávania (žiak, ktorí spĺňa aspoň jednu z definovaných podmienok)

ÚVOD

Táto správa monitoruje riziko segregácie v bežných triedach ZŠ za šk. rok 2023/2024 a je zverejňovaná na každoročnej báze.¹ Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (ďalej len ministerstvo) sa v Pláne obnovy a odolnosti zaviazalo vypracovať a zverejniť komplexnú monitorovaciu správu o segregácii na všetkých stupňoch vzdelávania do konca roka 2025. Pilotné monitorovanie bežných tried ZŠ bolo uskutočnené na základe administratívnych údajov zo šk. roka 2022/2023 a nadväzovalo na dokumenty Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní (1) a Koncept monitorovania rizika segregácie (2).

Monitoring umožňuje ministerstvu pravidelné a plošné sledovanie vývoja rizika segregácie. Výsledky monitorovania budú ministerstvu slúžiť aj ako východisko pri ďalšom nastavovaní a vyhodnocovaní desegregačných a inkluzívnych politík, pri nastavovaní cieľov a politík v budúcnosti a k vytvoreniu systému cielej podpory a pomoci rizikovým školám a lokalitám. V tejto súvislosti môže ministerstvo komunikovať výsledky s ďalšími kľúčovými aktérmi v oblasti desegregácie vo vzdelávaní, napríklad Úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ďalej ÚSVRK), Štátnou školskou inšpekciou a inými organizáciami rezortu školstva, venujúcimi sa aktivitám zameraným na podporu škôl pri desegregácii.

Monitoring je zameraný na vyhodnocovanie príznakov a rizík segregácie vo vzdelávaní najmä voči rómskym komunitám.² Zdrojom sú administratívne dáta rezortu školstva. Vzhľadom na to, že tieto dáta neobsahujú informáciu o etnicite, žiakov z marginalizovanej rómskej komunity (MRK) identifikujeme pomocou tzv. „proxy“ indikátorov, ktoré sa s touto skupinou prekrývajú: žiaci pochádzajúci zo sociálne znevýhodneného prostredia, žiaci žijúci v domácnosti, ktorej sa poskytuje pomoc v hmotnej núdzi a žiaci s rómskym materinským jazykom. V texte túto skupinu žiakov označujeme ako skupinu žiakov v riziku, skratka ZvR (rizikom sa myslí riziko segregovaného vzdelávania). Žiak patrí do skupiny ZvR, ak spĺňa aspoň jednu z uvedených podmienok.

Monitorovanie prebieha v dvoch krokoch. V prvom kroku sú identifikované tzv. rizikové školy, v druhom analyzujeme ukazovatele podmienok a výsledkov vzdelávania podľa typu segregačnej situácie³ a vybraných charakteristík školy.

Na základe administratívnych dát nie je možné komplexne monitorovať realitu školy a všetky okolnosti a rozhodnutia, ktoré vedú k danej situácii.⁴ Skutočnosť, že došlo k porušeniu zákazu segregácie, resp. diskriminácie, môže konštatovať len súd (3). Preto výsledkom monitorovania na základe administratívnych dát nie je a ani nemôže byť posudzovanie, či v konkrétnej škole alebo lokalite dochádza k segregovanému vzdelávaniu. Hovoríme o riziku novej segregácie.

¹ Triedy pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením budú súčasťou monitorovania špeciálneho školstva, s ktorým počíta Koncept monitorovania rizika segregácie (2). Do 30. decembra 2024 sa podľa platnej legislatívy triedy a školy pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením označovali ako špeciálne školy alebo špeciálne triedy ([§ 94 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní](#)).

² Dôvody tohto zúženia sú vysvetlené v Koncepte monitorovania rizika segregácie (2).

³ Typológia segregačných situácií z metodickej príručky desegregácie vo výchove a vzdelávaní (1), časť B2.1.

⁴ Napríklad nevieme, či škola nejakých žiakov pri zápise odmietla, ako pristupujú k prijímaniu žiakov ine školy v danej obci, kde v triede žiaci sedávajú, či majú oddelené vchody alebo stravovanie a pod.

VÝSLEDKY

Analyzované údaje sa týkajú školského roka 2023/2024, pričom väčšina informácií pochádza z rezortného informačného systému k 15.9.2023. Údaje o výsledkoch v testovaní 9, vymeškaných hodinách a odbornosti vyučovania⁵ sú za predchádzajúci školský rok (2022/2023).

Približne každú piatu školu sme identifikovali ako rizikovú. Takmer všetky rizikové školy sú zároveň školami, ktoré navštevujú žiaci z MRK ([Box 1](#)). Vo väčšine prípadov (71 %) dochádza k nejakému typu nerovnomerného rozdelenia žiakov v riziku buď v rámci obce medzi školami, medzi pracoviskami školy alebo triedami v rovnakom ročníku. Identifikované školy sú väčšinou v menších obciach a majú menší počet žiakov. Rizikové školy čelia náročnejším podmienkam z hľadiska pripravenosti a dochádzky žiakov. Najmä na druhom stupni nie sú schopné zabezpečiť rovnakú odbornosť vyučovania ako školy mimo rizika, majú však viac úväzkov pedagogických asistentov. Vo všetkých výsledkových ukazovateľoch výrazne zaostávajú.

1 Krok 1: Identifikovali sme 456 škôl v riziku

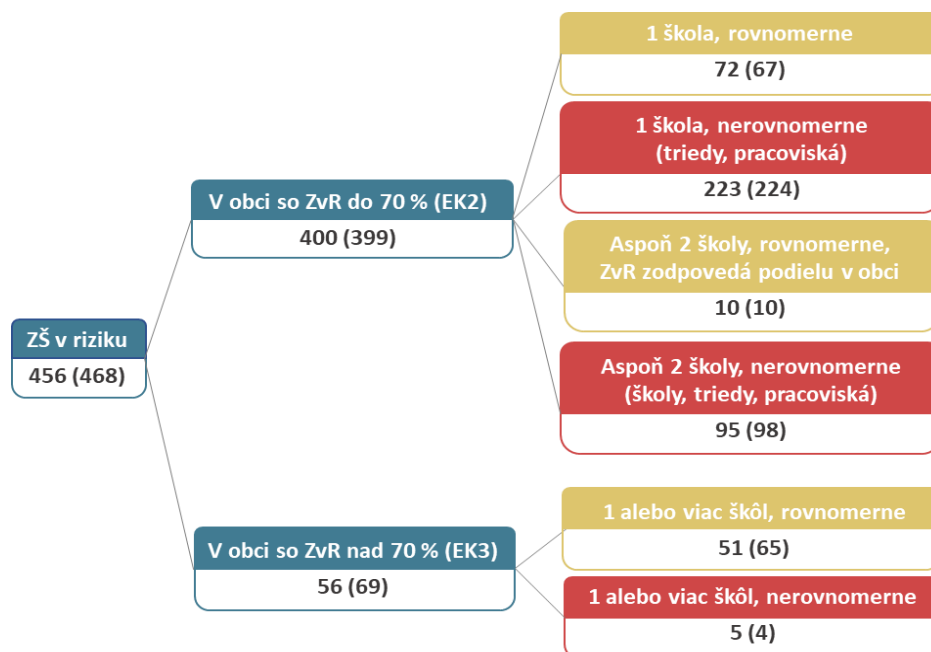
Z celkového počtu 2 058 základných škôl bolo na základe indikátorov z prvého kroku identifikovaných 456 škôl v riziku. Na základe typológie⁶ výsledky interpretujeme nasledovne ([Obrázok 1](#)):

- V situácii zmiešaného prostredia (EK2) sa nachádza 400 škôl, pričom 72 škôl je jedinou školou v obci a neevidujeme v nich nerovnomerné rozdelenie žiakov medzi triedami, predpokladáme, že v týchto školách je do veľkej miery podiel ZvR determinovaný skladbou obce;
- 56 škôl sa nachádza v obciach, kde je podiel ZvR viac ako 70 % (väčšina z nich je zároveň jedinou školou v obci);
- V 323 školách evidujeme nejaký typ nerovnomerného rozdelenia žiakov so ZvR, ktorý neodráža zloženie obce. Nerovnomerné rozdelenie sa vyskytuje buď medzi triedami rovnakého ročníka v škole, medzi rôznymi elokovanými pracoviskami príslušnej školy, medzi školami v jednej obci alebo je výrazne vyšší ako podiel ZvR v obci na základe údajov o trvalom pobyte žiakov (červené polia v obrázku);
- Zvyšných 133 škôl má vysoký podiel žiakov v riziku v dôsledku ich vysokého podielu v obci. V týchto školách neevidujeme nerovnomerné rozdelenie do tried alebo medzi pracoviskami školy. Situáciu v týchto školách považujeme z hľadiska riešenia za najkomplikovanejšiu nakoľko je silne ovplyvnená skladbou obce a rezidenčnou segregáciou;
- Z celkového počtu 2 058 bežných základných škôl, ktoré sa nachádzajú v 1 439 obciach, sa školy v riziku nachádzajú v 432 obciach. Z toho 78 obcí má podiel žiakov v riziku do 70 %, nachádza sa v nich viacero škôl a identifikovali sme v nich aspoň jednu školu s výrazne vyššou koncentráciou ZvR oproti zvyšku škôl v danej obci.

⁵ Odbornosť sa meria ako podiel hodín vyučovaných odborne.

⁶ Zodpovedá typológii v [prílohe 3](#), kde uvádzame výsledok aj v tabuľkovej forme aj s podrobnejším delením podľa toho či je nerovnomerné rozdelenie žiakov medzi triedami, pracoviskami školy alebo školami v obci.

Obrázok 1: Školy identifikované ako rizikové v kroku 1 v jednoduchom členení podľa typu segreglačnej situácie (v zátvorke porovnanie s predchádzajúcim šk. rokom)

Zdroj: vlastné spracovanie

1.1 Identifikované školy sú väčšinou v menších obciach a majú menší počet žiakov.

Výrazné rozdiely medzi školami v riziku oproti školám mimo rizika sú viditeľné už pri pohľade na základné charakteristiky. Školy v riziku tvoria 22 % všetkých škôl a vzdeláva sa v nich 17 % všetkých žiakov ZŠ. Podľa počtu žiakov sú školy v riziku v priemere menšie a 77 % z nich je jedinou školou v obci. Relatívne väčšiu časť tvoria nepľnoorganizované školy – až 38 % oproti 24 % pri školách mimo rizika. Školy mimo rizika sa častejšie nachádzajú v obciach s viacerými školami a v priemere majú viac žiakov. Uvedené naznačuje, že školy v riziku sú menších obciach a súvisia s rezidenčnou segregáciou, čo bolo viditeľné aj v zastúpení škôl v jednotlivých typoch segreglačných situácií v kroku 1, kde veľkú časť tvoria školy, ktoré sú zároveň jedinou školou v obci.

Tabuľka 1: Porovnanie škôl v riziku so školami mimo rizika

Školy podľa identifikovaného rizika segregácie v kroku 1	V riziku	Mimo rizika
Počet škôl	456	1 602
Počet škôl, ktoré majú len prvý stupeň	174	389
Počet žiakov	85 017	395 233
Počet žiakov v riziku	42 899	8 094
Počet žiakov s ĽMP	1 890	1 038
Priemerný počet žiakov s ĽMP	3,7	0,4
Priemerná veľkosť školy (počet žiakov)	186	247
Priemerný podiel žiakov v riziku v škole	55%	2%
Priemerný počet škôl v obci	2	4

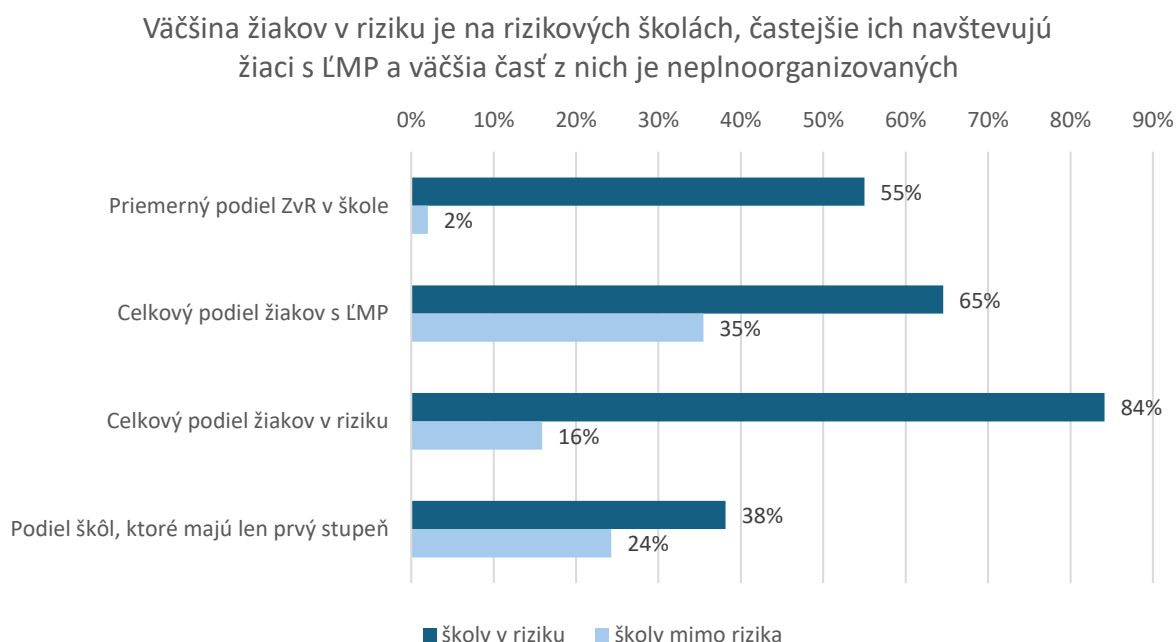
Zdroj: vlastné spracovanie

Prevažná väčšina žiakov v riziku sa vzdeláva práve v identifikovaných školách (84 %). Ich koncentrácia v školách je výrazná, v priemere tvoria viac ako polovicu všetkých žiakov školy.

V školách identifikovaných ako rizikové je výrazne vyššia koncentrácia žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím (LMP). Napriek tomu, že sledujeme len bežné triedy (a teda žiaci nie sú vyčlenení v triedach a školách pre žiakov so zdravotným znevýhodnením), je ich koncentrácia v školách v riziku výrazne vyššia. V priemere sú v rizikových školách 4 žiaci s LMP pričom na ostatných školách je v priemere menej než 1 takýto žiak. Až 65 % žiakov s LMP⁷ sa vzdeláva v školách identifikovaných ako školy v riziku. Neexistuje objektívny dôvod, pre ktorý by mali byť žiaci s LMP neproporčne zastúpení v skupine ZvR viac ako inde (8). Veľké rozdiely sa potvrdzujú aj pri porovnaní podmienok a výsledkov vzdelávania v kroku 2.

Identifikované školy sú koncentrované v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji. Mimo týchto troch krajov sa nachádza len 14 % identifikovaných škôl. Zriaďovateľom takmer všetkých identifikovaných škôl sú miestne samosprávy. Súkromné sú len dve školy a 14 škôl zriaďuje cirkev. Pri školách mimo rizika je podiel škôl zriaďovaných cirkvou alebo súkromníkom vyšší, v oboch prípadoch približne 6 %.

Graf 1: Porovnanie škôl v riziku a mimo rizika vo vybraných ukazovateľoch

Zdroj: vlastné spracovanie

1.2 Žiaci v riziku navštevujú najmä štátne školy

Školy, ktoré zriaďuje súkromný sektor alebo cirkev navštevuje výrazne nižší podiel ZvR ako štátne školy. Na štátnych školách v obciach s aspoň dvomi školami, z ktorých je aspoň jedna neštátna, je podiel ZvR v priemere 6,7 %, na cirkevných 2,3 % a na súkromných 1,2 %.⁸ Neštátne školy s vysokým podielom ZvR existujú, sú však výnimkou (N = 4). Treba však spomenúť aj to, že najmä v prípadoch, kedy je v obci viac škôl, nastávajú situácie kedy sú ZvR koncentrovaní na jednej (väčšinou štátnej škole) a na zvyšných školách je ich zlomok bez ohľadu na to, kto ich zriaďuje.

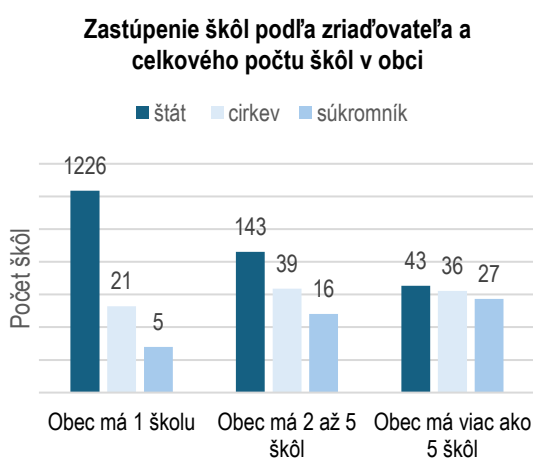
⁷ Ktorí sa vzdelávajú v bežných triedach.

⁸ Priemer po vylúčení extrémnych hodnôt pre súkromné a cirkevné školy.

Na systémovej úrovni nepozorujeme zvýšený výskyt škôl v riziku v obciach, kde sú aj neštátni zriaďovatelia.⁹ Neznamená to však, že sa nevyskytujú obce, kde napríklad práve súkromné alebo cirkevné školy majú výrazne nižší podiel ZvR ako štátne školy. Môže to byť spôsobené aj tým, že aj v obciach kde sú len štátne školy sa vyskytujú školy s koncentráciou ZvR, najmä v obciach kde je počet škôl do 5 výrazne dominujú štátne školy.

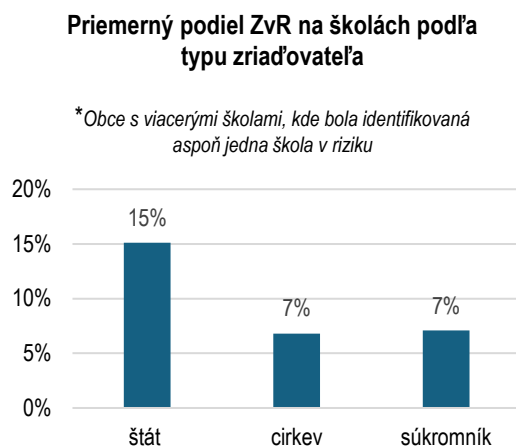
Rozdiel medzi štátnymi a neštátnymi školami je aj v tom, kde sa vyskytujú. Cirkevní a súkromní zriaďovatelia majú väčší podiel svojich škôl v obciach s viacerými školami. Veľmi veľa obcí má len jednu ZŠ, v týchto obciach je takmer výlučne zriaďovateľom štát (98 %). Obce, kde je viacero škôl sme rozdelili do kategórií podľa počtu škôl (1 škola, 2 až 5, viac než 5). Najmä v prípade súkromných zriaďovateľov sú tieto školy skôr v obciach s viac ako 5 školami.

Graf 2: Porovnanie rozdielného zastúpenia zriaďovateľov podľa celkového počtu škôl v obci.

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 3: Rozdielne podiely ZvR na školách podľa typu zriaďovateľa.

Zdroj: vlastné spracovanie

2 Krok 2: Podmienky a výsledky vzdelávania v školách v riziku

Krok 2 bližšie analyzuje situáciu v identifikovaných školách v riziku. Skupiny podobných škôl sme definovali v [tabuľke 2](#). V nasledujúcich častiach uvádzame porovnanie jednotlivých skupín z hľadiska vstupov, procesu a výsledkov vzdelávania. Porovnanie uvádzame aj voči školám mimo rizika a sumárne ako priemer za všetky školy v riziku.

Identifikované školy sa líšia od nerizikových vo viacerých ukazovateľoch, na ktoré majú len malý dosah. Prváci, prichádzajúci do prvého ročníka, výrazne menej navštevovali predprimárne vzdelávanie. Polovica žiakov nenavštevuje ŠKD a má výrazne horšiu dochádzku. Na druhom stupni majú rizikové školy problém zabezpečiť rovnakú odbornosť vyučovania ako nerizikové.

O vzdelávacom procese poskytujú administratívne dáta iba málo informácií. Preto nie je možné posúdiť, do akej miery školy pracujú so zvýšenými nárokmi svojich žiakov. Faktom ostáva, že žiaci z rizikových škôl dosahujú horšie výsledky. Vo väčšej miere predčasne ukončujú dochádzku, dosahujú horšie výsledky v T9 a hlásia sa menej do maturitných odborov.

⁹ Podiel obcí, v ktorých sme identifikovali školu v riziku je porovnateľný v obciach s len štátnymi zriaďovateľmi (45 %) s obcami v ktorých sú aj neštátni zriaďovatelia (45 %). Rozdiel nie je štatisticky významný ($p = 0,987$).

Tabuľka 2: Popis skupín tzv. „podobných škôl“ pre analýzu podmienok a výsledkov vzdelávania
* prvá číslica z dvojčíslia zodpovedá typu segregáčnej situácie v Prílohe 3

Označenie skupiny	Popis
EK2_1	podiel ZvR do 20% pričom dochádza k ich nerovnomernému zastúpeniu v triedach alebo je v škole vyššie zastúpenie ako v obci
EK2_2	podiel ZvR medzi 20 - 70 %, vyuč. jazyk maďarský, škola je jedinou školou v obci
EK2_3	podiel ZvR medzi 20 - 70%, vyuč. jazyk slovenský, škola je jedinou školou v obci a má len prvý stupeň
EK2_4	podiel ZvR medzi 20 - 45%, vyuč. jazyk slovenský, škola je jedinou školou v obci, plnoorganizovaná
EK2_5	podiel ZvR medzi 45 - 70%, vyuč. jazyk slovenský, škola je jedinou školou v obci, plnoorganizovaná
EK2_6	vyučovací jazyk maďarský, v obci je viacero škôl
EK2_7	vyučovací jazyk slovenský, v obci je viacero škôl
EK3_1	podiel ZvR nad 70%, vyuč. jazyk maďarský, škola je jedinou školou v obci
EK3_2	podiel ZvR nad 70%, vyuč. jazyk slovenský, škola je jedinou školou v obci, má len prvý stupeň
EK3_3	podiel ZvR nad 70%, vyuč. jazyk slovenský, škola je jedinou školou v obci, plnoorganizovaná

Zdroj: vlastné spracovanie

2.1 Školy v riziku majú iné vstupy ako školy mimo rizika, najmä zaškolenosť nastupujúcich prvákov v predprimárnom vzdelávaní je výrazne nižšia

Vstupy vzdelávania škôl v riziku sú odlišné od tých mimo rizika. Žiaci na školách s vyšším podielom ZvR spravidla navštevovali predprimárne vzdelávanie v menšej miere. Kým v školách mimo rizika navštevovalo MŠ 89 % žiakov aspoň 2 roky a 81 % aspoň 3 roky, v školách v riziku to bola v priemere polovica žiakov. Jediná skupina, ktorá sa aspoň trochu približuje miere zaškolenosti žiakov škôl mimo rizika je EK2_1, aj tá ale zaostáva o takmer 15 p.b. Najhoršia zaškolenosť je v obciach s podielom ZvR nad 70 % (EK3).

Výrazný je aj rozdiel medzi dĺžkou zaškolenosti. Kým v školách mimo rizika takmer všetci žiaci navštevovali MŠ, pri školách v riziku vidíme výrazne nižšiu účasť detí v MŠ trvajúcú 3 roky. Práve pre deti zo slabších sociálnych pomerov môže účasť na predprimárnom vzdelávaní predstavovať výrazný benefit a naopak neúčasť vytvára významnú bariéru pre neskorší školský úspech. Školy majú minimálne možnosti ovplyvniť ako zaškolené deti do nich prichádzajú a musia vynaložiť omnoho viac námahy aby dosahovali porovnateľné výsledky ako školy, do ktorých prichádzajú zaškolené deti.

Odbornosť vyučovania na prvom stupni zaostáva oproti školám mimo rizika o 2 p.b., na druhom stupni o takmer 10 p.b. Odbornosť vyučovania na druhom stupni je ale nižšia vo všeobecnosti, aj pre školy mimo rizika. Na prvom stupni vybočuje z priemeru iba skupina EK3_1, nižšia odbornosť je tu pravdepodobne spôsobená vyučovacím jazykom maďarským. Podobne aj na druhom stupni je najnižšia odbornosť v skupinách EK3_1 a EK2_2, obe s maďarským vyučovacím jazykom a sú jedinými školami v obci.

Z hľadiska počtu učiteľov sú na tom niektoré školy v riziku mierne lepšie. Vo všeobecnosti je stav porovnateľný.¹⁰ Na prvom stupni je o 1 až 1,4 učiteľa na 100 žiakov viac než mimo rizika v skupinách EK2_2, EK2_3 a EK3_1. Na druhom stupni ale naopak môžeme pozorovať výrazne vyššie počty učiteľov na školách s vyučovacím jazykom maďarským, o 1 až 1,8 viac než mimo rizika pre školy v skupinách EK2_2, EK2_6 a EK3_1.

V priemere na 100 žiakov je na školách v riziku o 0,8 úväzku pedagogického asistenta (PA) viac. Najlepšie sú na tom neplnoorganizované slovenské školy (EK2_3 a EK3_2). Členov školského podporného tímu (ŠPT) je v priemere rovnako ako na školách mimo rizika, medzi jednotlivými skupinami sú ale výrazné rozdiely. Najmenej úväzkov ŠPT je na školách s vyučovacím jazykom maďarským, od 0,1 do 0,3 na 100 žiakov v skupinách EK2_2, EK2_6 a EK3_1. Na školách s vyučovacím jazykom slovenským v skupinách EK2_4, EK2_5 a EK2_7 je to viac než 0,6.

Tabuľka 3: Porovnanie medzi skupinami škôl v riziku a mimo rizika pre indikátory charakterizujúce vstupy vzdelávania

Typ	Počet škôl	Prváci zaškolení v MŠ aspoň 2 roky	Prváci zaškolení v MŠ aspoň 3 roky	Odbornosť vyučovania		Počet učiteľov na 100 žiakov		Počet PA na 100 žiakov	Počet ŠPT na 100 žiakov
				1. stupeň	2. stupeň	1. stupeň	2. stupeň		
mimo rizika	1602	88,7%	80,8%	95,5%	87,4%	7,2	8,0	1,5	0,4
EK2_1	59	75,3%	64,9%	94,8%	84,2%	7,2	8,1	1,7	0,4
EK2_2	33	59,5%	41,4%	93,6%	72,3%	8,2	8,9	2,2	0,1
EK2_3	61	55,9%	40,1%	93,3%		8,4		3,2	0,4
EK2_4	64	69,6%	55,5%	95,6%	81,6%	7,2	8,1	2,1	0,6
EK2_5	40	50,8%	33,2%	93,4%	75,5%	6,9	8,0	2,2	0,6
EK2_6	15	53,9%	33,8%	92,8%	81,1%	7,3	9,2	1,3	0,2
EK2_7	28	65,4%	49,9%	95,5%	85,1%	6,7	7,7	2,3	0,7
EK3_1	28	39,9%	23,0%	88,8%	73,3%	8,6	9,8	2,3	0,3
EK3_2	67	33,3%	18,4%	94,0%		7,6		2,9	0,4
EK3_3	61	31,8%	17,8%	92,7%	75,5%	6,5	7,3	1,8	0,5
priemer škôl v riziku	456	53,1%	38,1%	93,7%	78,8%	7,4	8,2	2,3	0,4

Zdroj: vlastné spracovanie

V porovnaní s monitoringom rizika segregácie v šk. roku 2022/2023 nedošlo k výrazným zmenám vo vstupných ukazovateľoch. Najväčšie zmeny pozorujeme v náraste počtu PA na 100 žiakov o približne 0,4 úväzku na školách v riziku aj mimo rizika, čo je spôsobené medziročným nárastom celkového počtu PA na školách oproti septembru 2022 o približne 12,5 %.

¹⁰ Počet žiakov je uvedený len pre všetky triedy ZŠ, pričom počet úväzkov učiteľov aj podporného personálu je uvádzaný pre celú školu so všetkými organizačnými zložkami a elokovanými pracoviskami. V tomto prepočte do počtu žiakov rátame všetkých žiakov (aj tried pre žiakov so zdravotným znevýhodnením) keďže počet úväzkov je pre celú školu. V prípade prepočtu učiteľov a PA na 100 žiakov boli z priemeru vylúčené školy s extrémnymi hodnotami, ktoré nepovažujeme za spoľahlivé. Podrobnejšie [Príloha 4](#).

2.2 Žiaci v rizikových školách vymeškávajú viac, častejšie opakujú ročník a omnoho menej navštevujú ŠKD

Výrazné rozdiely medzi školami sú aj v procesných indikátoroch. Avšak na základe administratívnych dát je možné popísať vzdelávací proces iba veľmi limitovane. Nie je možné odsledovať množstvo vecí, ktoré sa počas vyučovacieho procesu dejú a zásadne vplyvajú na vzdelávacie výsledky. Napríklad spôsoby výučby, mieru individualizovanej podpory pre učiacich sa, klímu školy, mieru spolupráce medzi pedagógmi a mnoho ďalších. Kým vstupy sa do veľkej miery dali merať cez kvantitatívne ukazovatele, tu informácie chýbajú. Zaradili sme sem indikátory, ktoré síce hovoria o tom, ako veľa sa žiaci učia, ale do veľkej miery sú opäť determinované podmienkami mimo školy (najmä účasť v ŠKD a absencie).

Nepomer medzi identifikovanými a ostatnými školami evidujeme v podiele žiakov navštevujúcich ŠKD. V priemere navštevuje ŠKD zhruba polovica žiakov škôl v riziku, pričom v školách mimo rizika je to 80 %. Účasť v ŠKD zväčša klesá s rastúcim podielom ZvR. V školách s vysokým podielom ZvR s vyučovacím jazykom slovenským (EK3_2 a EK3_3) navštevuje ŠKD niečo vyššie štvrtiny žiakov. Nízka účasť v ŠKD je aj v školách s podielom ZvR medzi 45 a 70 % (EK2_5).

Dochádzka žiakov je vo všetkých skupinách v riziku výrazne horšia. Žiaci druhého stupňa majú výrazne viac neospravedlnených hodín¹¹. Žiaci v priemere dosahujú takmer dvojnásobok vymeškaných hodín oproti školám mimo rizika. Veľké rozdiely medzi skupinami škôl sú v počte neospravedlnených hodín. Vo všetkých skupinách dosahujú žiaci násobne vyšší priemerný počet neospravedlnených hodín, vo väčšine skupín viac než desaťnásobne. Počet neospravedlnených hodín je výrazne vyšší na druhom stupni v porovnaní s prvým. Na oboch stupňoch sú najhoršie nasledovné skupiny škôl s vyučovacím jazykom maďarským EK2_6, EK3_1 a nasledovné skupiny škôl s vyučovacím jazykom slovenským EK3_3, na prvom stupni aj EK2_5. Skupina EK3_1 prevyšuje na druhom stupni priemer škôl mimo rizika viac než dvadsaťnásobne.

Vo všetkých skupinách škôl v riziku opakuje ročník¹² výrazne viac žiakov oproti školám mimo rizika. Problém je ešte výraznejší pri prvácoch, čo môže súvisieť aj s výrazne nižšou zaškolenosťou popísanou v predošlej podkapitole. Na druhom stupni sú na tom oproti priemeru najhoršie skupiny EK2_5 a EK3_3, ktoré sú jedinou školou v obci a skupina EK2_6.

V porovnaní s monitoringom rizika segregácie v šk. roku 2022/2023 došlo k miernemu nárastu podielu prvákov opakujúcich ročník, ale naopak miernemu poklesu opakujúcich žiakov na prvom a druhom stupni.

¹¹ Z výpočtu boli vyradené školy s extrémne vysokým priemerným počtom vymeškaných hodín na žiaka (v prípade vymeškaných hodnôt nad 400, v prípade neospravedlnených hodnôt nad 60). Podrobnejšie [Príloha 4](#).

¹² Podľa §55a, ods. 8 a 9 Zákona 245/2008 Z.z., platného pre obdobie v ktorom analyzujeme dáta, opakuje ročník počas plnenia povinnej školskej dochádzky žiak, ktorý na konci druhého polroka neprospeš z viac ako dvoch vyučovacích predmetov, alebo ktorý po komisionálnej skúške z vyučovacieho predmetu neprospeš alebo žiak, ktorého nebolo možné zo závažných zdravotných dôvodov hodnotiť ani v náhradnom termíne.

Tabuľka 4: Porovnanie medzi skupinami škôl v riziku a mimo rizika pre indikátory charakterizujúce proces vzdelávania

Typ	Počet škôl	Účasť v ŠKD	Vymeškané hodiny		Vymeškané hodiny - neospravedlnené		Podiel prvákov, ktorí opakujú	Podiel žiakov opakujúcich ročník	
			1. stupeň	2. stupeň	1. stupeň	2. stupeň		1. stupeň	2. stupeň
mimo rizika	1602	79,8%	105,0	127,7	0,6	1,6	1,6%	0,8%	0,6%
EK2_1	59	69,7%	143,1	172,7	2,8	6,2	7,7%	3,5%	2,9%
EK2_2	33	65,6%	182,8	201,1	8,3	17,1	12,5%	8,1%	3,4%
EK2_3	61	53,7%	168,7		5,9		19,9%	9,9%	
EK2_4	64	53,0%	165,0	216,7	6,3	10,0	8,8%	4,4%	2,7%
EK2_5	40	38,9%	174,8	214,7	7,7	19,8	14,9%	8,6%	6,7%
EK2_6	15	62,9%	249,3	264,0	21,1	18,9	16,4%	7,4%	5,7%
EK2_7	28	63,9%	186,9	204,7	7,0	9,6	10,2%	5,3%	3,5%
EK3_1	28	64,1%	185,8	291,9	13,3	32,3	18,3%	14,1%	2,3%
EK3_2	67	26,8%	169,6		9,8		21,6%	11,2%	
EK3_3	61	28,4%	196,2	261,1	17,4	21,9	23,8%	10,8%	4,9%
priemer škôl v riziku	456	49,5%	175,0	222,8	9,0	15,7	15,7%	8,2%	3,9%

Zdroj: vlastné spracovanie

2.3 Horšie vstupy a procesné ukazovatele v školách v riziku sa prejavujú na horších vzdelávacích výsledkoch

Zhoršené výsledky vzdelávania v školách v riziku sú logickým vyústením predchádzajúcich ukazovateľov. Najmä výrazne nižšej zaškolenosti, nižšej odbornosti vyučovania, slabej dochádzky a účasti v ŠKD. Vyššia miera opakovania ročníka zase významne ovplyvňuje možnosti dokončiť základné vzdelanie, a tým aj možné ďalšie vzdelávanie. Vzdelávací systém očividne nedokáže pracovať s rozdielnymi podmienkami žiakov a škôl, ktoré navštevujú.

Predčasné ukončovanie školskej dochádzky nie je na prvom stupni výrazne vyššie než na školách mimo rizika, s výnimkou skupiny EK3_2. Na druhom stupni je ale rozdiel oproti školám mimo rizika oveľa výraznejší, najviac na školách s podielom ZvR nad 70 %.

V testovaní 9¹³ dosahujú žiaci škôl v riziku v priemere úspešnosť v rozmedzí 24 % - 44 %, teda výrazne menej ako je priemer za školy mimo rizika (55 %). Najlepšie výsledky dosiahla skupina EK2_1 s podielom ZvR do 20 %, najhoršie EK3_3, teda plnoorganizované školy, jediné v obci, s podielom ZvR nad 70 %. Účasť v testovaní 9 je porovnateľná so školami mimo rizika, výraznejšie zaostáva len skupina EK3_1. Nižšia účasť v testovaní 9 je ale výraznejšia v skupinách škôl s najvyšším podielom žiakov predčasne ukončujúcich školskú dochádzku (PUŠD). Podiel deviatikov v maturitných odboroch kopíruje trendy v predošlých ukazovateľoch. V školách s podielom ZvR nad 70 % nenastupuje do prvého ročníka maturitného odboru ani štvrtina žiakov. V školách mimo rizika sú to štyria z piatich žiakov.

¹³ Analyzujeme výsledky za testovanie z matematiky, nakoľko sú porovnateľné bez ohľadu na vyučovací jazyk.

V porovnaní s monitoringom rizika segregácie v šk. roku 2022/2023 klesla účasť a priemerný prospech v T9 o viac než 2 p.b. a podiel deviatakov z rizikových škôl v maturitných odboroch o takmer 5 p.b. Pozitívom je mierny pokles podielu žiakov predčasne ukončujúcich školskú dochádzku.

Tabuľka 5: Porovnanie medzi skupinami škôl v riziku a mimo rizika pre indikátory charakterizujúce výsledky vzdelávania

Typ	Počet škôl	Podiel žiakov PUŠD		Účasť v T9	Prospech školy v T9 (%)	Podiel deviatakov v maturitných odboroch
		1. stupeň	2. stupeň			
mimo rizika	1602	0,1%	0,4%	95,6%	54,6%	80,2%
EK2_1	59	0,1%	1,9%	93,8%	44,4%	64,6%
EK2_2	33	0,2%	2,9%	93,4%	37,4%	41,4%
EK2_3	61	0,3%				
EK2_4	64	0,1%	2,8%	92,7%	42,1%	53,2%
EK2_5	40	0,3%	4,8%	90,6%	32,7%	40,3%
EK2_6	15	0,3%	5,1%	92,8%	39,1%	43,5%
EK2_7	28	0,1%	3,5%	95,6%	41,3%	53,8%
EK3_1	28	0,2%	5,4%	84,0%	32,3%	13,4%
EK3_2	67	1,1%				
EK3_3	61	0,1%	6,3%	91,9%	23,5%	23,2%
priemer škôl v riziku	456	0,3%	3,9%	92,1%	36,4%	43,1%

Zdroj: vlastné spracovanie

3 Limity analýzy a overenie zvoleného prístupu

Jedným z limitov monitorovania je absencia informácie o etnicite žiakov v administratívnych údajoch. Identifikované školy v riziku sme preto porovnali s informáciami z Atlasu rómskych komunít a zoznamom škôl od ÚSVRK, ktoré navštevujú žiaci z MRK. Identifikované školy v riziku a školy, ktoré navštevujú žiaci z MRK sa vo veľkej miere prekrývajú ([Box 1](#)).

Ďalším výrazným limitom je neexistencia dát o školských obvodoch. Za prvé, identifikované riziko segregácie na škole môže byť spôsobené stanovením obvodu, na čo má škola len obmedzený vplyv. Za druhé, nedokážeme určiť, v ktorej obci sa nachádza spádová škola žiakov z obcí bez školy.

Preto sme pre určenie referenčných podielov ZvR v obci používali kombináciu trvalého pobytu žiakov a sídla školy, ktorú navštevujú (v prípade, že v ich obci škola nie je). Môže to spôsobiť určité skreslenie, napr. ak do obce so školou dochádza veľká skupina žiakov, ktorá sa výrazne líši podielom ZvR od žiakov s trvalým pobytom v obci kde škola sídli. Ak by sme brali do úvahy len trvalý pobyt žiakov a nie sídlo školy, v prípade 19 škôl by sme pravdepodobne podhodnotili riziko segregácie. Vzhľadom na celkový počet škôl a dostupné dáta tento výsledok považujeme za uspokojivý. Zvolený prístup mieru rizika skôr podhodnotí ako nadhodnotí a identifikovaných skreslených prípadov je minimum. Keby sme brali do úvahy len žiakov s trvalým pobytom v obci kde sídli škola, vylúčili by sme množstvo žiakov z malých obcí. Monitoring rizika segregácie by tak v budúcnosti mal analyzovať aj informácie o školských obvodoch. Prvý zber údajov o školských obvodoch bol realizovaný v máji a júni 2025 a v čase tvorby tejto správy sa ešte len vyhodnocuje.

Limitom sú aj samotné informácie o trvalom pobyte, ktoré sa nemusia zhodovať s reálnym pobytom žiakov. Ak dáta obsahujú informáciu o prechodnom pobyte, uprednostňujeme tú. S najväčšou pravdepodobnosťou však existuje skupina žiakov, kde jednoducho nemáme k dispozícii správnu informáciu. Podľa odhadu Inštitútu finančnej politiky z roku 2019 je mimo obce svojho trvalého pobytu aktívnych približne 10 % obyvateľov SR (13), v prípade žiakov sa pod aktivitou rozumie obec kde navštevujú školu. Nepoznáme ale presný podiel pre žiakov vo veku základnej školy a odhad tiež nerozlišuje medzi denným dochádzaním do školy z blízkej obce a skutočne odlišným miestom pobytu. Pre našu analýzu je problematický len druhý prípad, odhad 10 % preto považujeme za hornú hranicu možnej odchýlky. Toto obmedzenie môže odstrániť plánovaný zber údajov o obvyklom pobyte žiakov.

Štvrtým výrazným limitom sú chýbajúce kvalitatívne údaje o školách. Nevieme preto monitorovať ich situáciu komplexne a nevieme monitorovať všetky segregačné praktiky, ktoré sa v praxi vyskytujú (napríklad žiaci sediaci v zadných laviciach, oddelené vchody či stravovanie a pod.). Aj z hľadiska analyzovania vstupov, procesu a výsledkov vzdelávania, vieme len limitovane popísať aké podmienky školy majú a ako s nimi dokážu pracovať. Najmenej informácii máme o vyučovacom procese a ukazovateľoch, ktoré ho ovplyvňujú, preto ho v porovnaní so vstupmi a výstupmi vieme zhodnotiť veľmi obmedzene. Zber takýchto dát v budúcnosti by bol určite prínosom.

Box 1: Porovnanie škôl s Atlasom rómskych komunít 2019

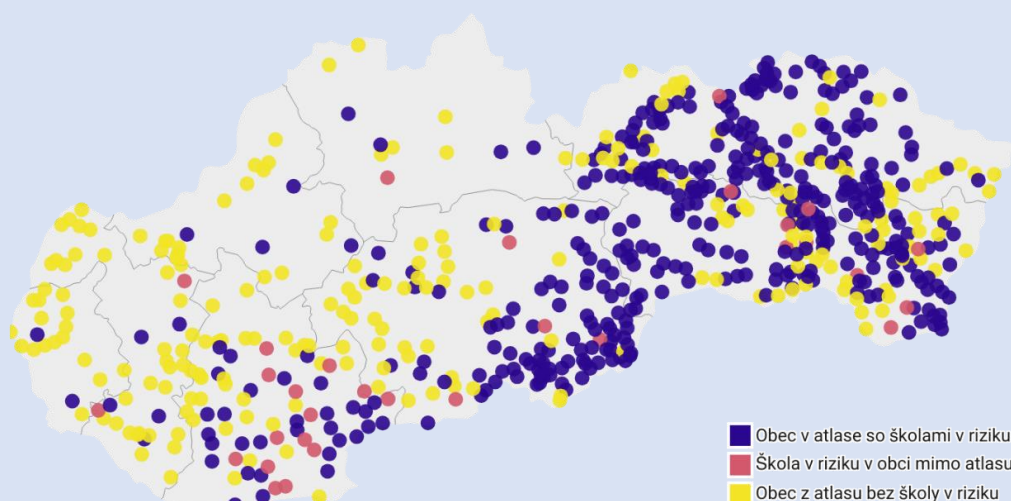
Keďže primárnym cieľom monitorovania je sledovať segregáciu voči rómskym komunitám, porovnali sme identifikované školy s Atlasom rómskych komunít 2019 (ďalej atlas). Výsledky naznačujú, že zvolená definícia skupiny žiakov v riziku, ktorá je založená na tzv. „proxy“ indikátoroch, vo väčšine prípadov zodpovedá školám, kde sa vzdelávajú žiaci z rómskych komunít. Školy, ktoré navštevujú žiaci z MRK nemusia byť priamo v obci danej komunity. Pri zbere údajov pre atlas, boli zozbierané údaje aj o ZŠ, ktoré navštevujú žiaci pochádzajúci z MRK.¹⁴ Nad rámec tohto zoznamu sme ešte pre každú školu vypočítali približný očakávaný podiel žiakov z MRK, podľa obce ich trvalého bydliska.¹⁵ Tento je len odhadom nakoľko podiel obyvateľov v MRK je pre celú populáciu, nie len pre vek 6 - 15 a jedná sa len o pravdepodobnosť, že daný žiak je z MRK. Primárne sme identifikované školy porovnávali so zoznamom škôl, ktoré navštevujú žiaci z MRK. V obrázku sa pod obcou v atlase myslí obec, v ktorej je škola, ktorú navštevujú žiaci z MRK podľa zoznamu od ÚSVRK.

Takmer všetky identifikované školy sú zároveň školami, ktoré navštevujú žiaci z MRK (spolu 413 škôl). Školy, ktoré sú v zozname ale neidentifikovali sme ich ako rizikové (343 škôl) sú väčšinou v oblastiach, kde MRK netvorí takú veľkú časť obyvateľov. Podľa odhadnutého podielu MRK v škole je ich priemerný podiel 14 %.

Malá časť škôl (55) má odhadovaný podiel žiakov MRK viac ako 20 %, a len 6 škôl má odhadovaný podiel MRK viac ako 40 %. Iba jedna škola má vyšší podiel ako 60%. Necelá polovica z týchto škôl je v obciach, ktoré majú viac škôl a v danej obci sme identifikovali inú školu s koncentráciou. Zvyšné rozdiely môžu byť spôsobené nepresnosťou dát a tým, že odhadovaný podiel na škole je len približný a nezohľadňuje vekovú štruktúru príslušnú pre ZŠ, týka sa to minimálneho počtu škôl a presnosť identifikovania škôl na základe nami zvolených proxy indikátorov považujeme za vysokú.

Existuje malá skupina škôl, ktoré sú mimo zoznamu škôl pre MRK, a identifikovali sme ich v kroku 1 na základe vysokého podielu ZvR (spolu 38). Z nich je viac než štvrtina v obci s MRK, zvyšok sú školy mimo obcí s MRK, takmer všetky na základe očakávaného podielu navštevujú nejakí žiaci z MRK. Takýchto škôl je z celkového počtu identifikovaných škôl minimum.

Obrázok 2: Porovnanie škôl identifikovaných v kroku 1 s obcami v Atlase rómskych komunít

Created with Datawrapper

¹⁴ Zdroj dát ÚSVRK (2019) Interné údaje. Počet škôl (bez elokovaných pracovísk) v zozname od ÚSVRK je 763.

¹⁵ Pre každého žiaka sa berie podiel obyvateľov z MRK v obci jeho trvalého pobytu ako pravdepodobnosť, že daný žiak je z MRK. Očakávaný podiel pre školu sa počíta ako priemer všetkých pravdepodobností.

4 Zhrnutie najdôležitejších výsledkov

Najdôležitejšie zistenia o počte a základných charakteristikách škôl, ktoré sme identifikovali ako školy s rizikom segregácie uvádzame v bodoch:

- **Na základe kroku 1 sme identifikovali viac ako pätinu základných škôl ako rizikové** – 456 z celkového počtu 2058.
- **Veľký počet z identifikovaných škôl (349) je zároveň jedinou školou v obci.** Nedokážeme s istotou určiť, nakoľko je skladba škôl dôsledkom rezidenčnej segregácie a nakoľko možnosťou voľby zákonných zástupcov alebo stanovených školských obvodov – prelínajú sa dôvody EK2 (zmiešané prostredie) a EK3 (školská segregácia spojená s rezidenčnou).
- **Zo skupiny škôl v riziku, ktoré sú zároveň jedinou školou v obci, evidujeme v 30 % nejaký typ nerovnomerného rozdelenia žiakov.** Aj v prípade, že škola je jedinou školou v obci a teda má obmedzené možnosti ako ovplyvniť skladbu žiakov, nemalo by v nej dochádzať k nerovnomernému rozdeleniu ZvR medzi pracoviskami alebo triedami v rovnakom ročníku.
- **V školách v obciach s viacerými školami je vyšší podiel ZvR dôsledkom nerovnomerného rozdelenia žiakov medzi školami.** Takmer všetky tieto školy sú v obciach, kde je podiel ZvR menší ako 70 % (väčšina má dokonca podiel v obci menší ako 40 %). Typologicky sa nachádzajú v situácii EK2, odstránenie tohto nerovnomerného rozdelenia si vyžaduje zapojenie všetkých škôl v daných obciach (aj ak nie sú identifikované ako rizikové) a viacerých aktérov na úrovni obce. Tieto školy sa nachádzajú v 83 obciach.
- **Väčšina identifikovaných škôl (413) je totožných so školami, ktoré navštevujú žiaci z MRK alebo sa nachádzajú v obciach s MRK.** Toto pozorovanie je veľmi dôležité nakoľko identifikujeme žiakov na základe proxy premenných (sociálne znevýhodnené prostredie, hmotná núdza, rómsky jazyk uvedený ako jeden z materinských). Potvrdzuje sa, že aj táto približná identifikácia cieľovej skupiny je dobrým ukazovateľom.
- **Väčšina ZvR je koncentrovaná v školách, ktoré sme identifikovali ako rizikové** – až 84 %, pričom v priemere tvoria viac ako polovicu žiakov týchto škôl.
- Z hľadiska vstupov, procesov a výsledkov vzdelávania sú vo všetkých troch aspektoch medzi školami v riziku a mimo rizika rozdiely. Zhoršené výsledky v školách v riziku možno do veľkej miery chápať aj ako dôsledok náročnejších vstupov a limitovaného dosahu škôl na niektoré procesné indikátory.
- **Prváci nastupujúci do škôl v riziku navštevujú MŠ v menšej miere a kratšie obdobie ako ich rovesníci v školách mimo rizika.** Dĺžka a miera zaškolenosti je najnižšia v skupinách škôl s podielom ZvR nad 70 %. Aspoň dva roky v MŠ absolvovala polovica detí a aspoň 3 roky približne tretina. Pre porovnanie v školách mimo rizika navštevuje MŠ aspoň 3 roky 80 % detí. **Nižšia je aj odbornosť vyučovania na školách, najmä na druhom stupni.**
- **Z hľadiska počtu učiteľov sú na tom niektoré skupiny škôl v riziku mierne lepšie.** Školy s vyučovacím jazykom maďarským majú približne o 1 – 2 úväzky učiteľa na 100 žiakov viac na oboch stupňoch. Pedagogických asistentov je najviac v neplnoorganizovaných školách so slovenským vyučovacím jazykom.
- **Školy v riziku majú mierne viac pedagogických asistentov, úväzky školského podporného tímu sú porovnateľné so školami mimo rizika.** Školy v riziku majú približne o 0,8 úväzku PA na 100 žiakov viac. Otázne je nakoľko je aktuálna personálna situácia celkovo postačujúca, v školách v riziku pripadá na 100 žiakov 2,3 úväzku pedagogického asistenta.
- **O vzdelávacom procese a o tom ako školy pracujú so žiakmi máme len veľmi limitované informácie. Máme k dispozícii dáta o dochádzke a účasti v ŠKD, kde žiaci na školách v riziku výrazne zaostávajú.** Žiaci v identifikovaných školách vymeškávajú skoro dvojnásobok hodín v porovnaní s ostatnými školami. Počet neospravedlnených hodín je vo viacerých skupinách viac ako 10 - násobný. Školy majú limitované možnosti na zlepšenie dochádzky žiakov a neúčast' na vyučovaní sa prirodzene odráža na horších vzdelávacích výsledkoch.
- **Školy v riziku nechávajú žiakov opakovať ročník vo výrazne vyššej miere. Najvýraznejší je rozdiel pri opakujúcich prvákoch,** v niektorých skupinách opakuje prvý ročník každý piaty žiak. Podiel žiakov opakujúcich ročník je výrazne vyšší pre všetky skupiny rizikových škôl. Viac opakujú ročník žiaci na prvom stupni ako na druhom. Sčasti môže byť tento fenomén dôsledkom nižšej zaškolenosti. Zhoršené výsledky

žiacov z rizikových škôl naznačujú, že tento nástroj pravdepodobne nie je efektívny a školský systém nedokáže žiakov dostatočne podporovať, aby zvládli požadované učivo.

- **Výrazne horšie výsledky v testovaní 9, vyššia miera predčasného ukončovania dochádzky a nižší podiel deviatakov nastupujúcich do maturitných odborov sú prirodzeným vyústením predchádzajúcich ukazovateľov.** Podľa očakávania je prepád vo výsledkových ukazovateľoch najväčší v školách s podielom žiakov v riziku nad 70 %.
- Podiel žiakov ukončujúcich predčasne školskú dochádzku je v niektorých skupinách viac ako 10-násobný oproti školám mimo rizika. **Je alarmujúce, že v každej skupine sú žiaci, ktorí ukončujú povinnú školskú dochádzku už na prvom stupni.**
- **V testovaní 9** takmer vo všetkých skupinách dosahujú žiaci škôl v riziku priemernú **úspešnosť v rozmedzí 24 % - 44 %, priemer škôl mimo rizika je 55 %.**
- V školách s podielom ZvR nad 70 % nastupuje **do prvého ročníka maturitného odboru približne pätina žiakov.** V školách mimo rizika sú to štyria z piatich.

Použitá literatúra

1. MŠVVaŠ SR. *Metodická príručka desegregácie vo výchove a vzdelávaní*. 2023. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/desegregacia/>
2. MŠVVaŠ SR. *Koncept monitorovania rizika segregácie*. 2023. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/desegregacia/>
3. Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, §2 ods. ah) a ai). Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/>
4. Schindler Rangvid, Beatrice. School Choice, Universal Vouchers and Native Flight from Local Schools. 2010, Zv. 3, 26, s. 319-335. Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/esr/jcp024>
5. Card, David, Mas, Alexandre a Rothstein, Jesse. Tipping and the Dynamics of Segregation. *The Quarterly Journal of Economics*. 2008, Zv. 123, 1, s. 177-218. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/25098897>
6. Kollmann, Trevor, Marsiglio, Simone a Suardi, Sandy. Racial segregation in the United States since the Great Depression: A dynamic segregation approach. *Journal of Housing Economics*. 2018, 40, s. 95-116. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jhe.2018.03.004>
7. PAQresearch. *Desegregace.cz*. Dostupné na: <https://www.paqresearch.cz/post/desegregace>
8. Hall, R., Drál, P., Fridrichová, P., Hapalová, M., Lukáč, S., Miškolci, J., Vančíková, K. *Analýza zistení o stave školstva na Slovensku: To dá rozum*, Bratislava: MESA10, 2019. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk>
9. Logan, John R a Stults, Brian J. *The Persistence of Segregation in the Metropolis: New Findings from the 2010 Census*. Dostupné na: <https://s4.ad.brown.edu/Projects/Diversity/data/report/report2.pdf>
10. Zákon č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 8 ods. 1-3. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/596/>
11. Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 3 písmeno c) . Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/>
12. Mezzanotte, Cecilia a Calvel, Claire. *Indicators of inclusion in education: A framework for analysis*. 2023. Dostupné na: [https://one.oecd.org/document/EDU/WKP\(2023\)15/en/pdf](https://one.oecd.org/document/EDU/WKP(2023)15/en/pdf)
13. Harvan, P., Mesároš, T., Paur, D. 2019. Koľko je na slovensku cépečkárov? Inštitút finančnej politiky. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/komentare-z-roku-2019/nova-web-stranka.html>
14. OECD. Balancing School Choice and Equity: An International Perspective Based on Pisa, Annex A. 2019. Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/19963777>
15. Menendian, S., Gambhir, S. *Racial Segregation in the San Francisco Bay Area, Part 3*. 2019. Dostupné na: <https://belonging.berkeley.edu/racial-segregation-san-francisco-bay-area-part-3>

PRÍLOHY

Príloha 1

Index odlišnosti (14)

Index odlišnosti je jedným zo štandardne používaných indexov na meranie rovnovážneho zastúpenia dvoch skupín medzi jednotlivými jednotkami. Nadobúda hodnoty od 0 (rovnovážne zastúpenie medzi jednotkami) po 1 (úplne nevyvážené zastúpenie). Napríklad ak z celkového počtu žiakov zo skupiny B je v každej triede rovnaká časť index bude mať hodnotu 0. Naopak ak z budú všetci v jednej triede a v ostatných triedach budú len žiaci zo skupiny A index bude mať hodnotu 1.

Počíta sa ako:

$$D = \frac{1}{2} \sum_{j=1}^J \left| \frac{n_j^a}{N^a} - \frac{n_j^b}{N^b} \right|$$

Kde:

J – označuje počet jednotiek (napríklad počet tried v ročníku)

N^a , N^b – počet žiakov skupiny A (resp. B) v škole

n_j^a , n_j^b – počet žiakov skupiny A (resp. B) v jednotke j (napríklad triede)

Hodnoty indexu do 0,3 znamenajú pomerne vyvážené zastúpenie skupín v triedach (15). Školy, ktoré túto hranicu prekročia považujeme za školy, kde je v zložení tried výrazný rozdiel.

a) Výpočet indexu medzi triedami v rovnakom ročníku

Index počítame zvlášť pre každý ročník, v ktorom sú na danej škole aspoň dve triedy. Výsledná hodnota indexu pre školu je počtom vážený priemer indexov za jednotlivé ročníky.

Index počítame pre triedy, v ktorých je minimálne 5 žiakov a ročníky, kde je minimálne 5 žiakov zo skupiny žiakov v riziku. Zároveň platí, že na škole musí byť minimálne 10 % a maximálne 90 % ZvR. Tieto obmedzenia používame preto lebo pri príliš malých počtoch žiakov nevieme hodnoty indexu spoľahlivo interpretovať. Ak je na škole, napríklad len jeden žiak zo skupiny v riziku a celkovo je v triede malý počet žiakov môže vzniknúť rozdiel v zastúpení medzi triedami, ťažko ho však interpretovať ako nevyvážené zastúpenie žiakov v škole.

b) Výpočet indexu pre elokované pracoviská

Každá organizačná zložka školy tvorí populáciu jednej jednotky. Rovnako ako v predošlom prípade uplatňujeme kritérium na minimálny počet žiakov v jednotke, počet žiakov v skupine v riziku a minimálny a maximálny podiel ZvR.

Príloha 2

Tabuľka 6 - Indikátory kroku 2 kategorizované ako vstup, proces alebo výstup vzdelávania.

Zdroj: vlastné spracovanie

P.č	Indikátor	Popis	Zdroj dát	Zaradenie vstup / proces / výstup
1	Prváci zaškolení v MŠ aspoň 2 roky	Žiaci prvého ročníka (len tí, čo neopakujú ročník), ktorí aspoň dva predošlé školské roky navštevovali MŠ. (neberieme len 1 rok, nakoľko od šk. roka 2021/2022 bolo zavedené povinné predprimárne vzdelávanie).	RIS	Vstup
2	Prváci zaškolení v MŠ aspoň 3 roky	Žiaci prvého ročníka (len tí, čo neopakujú ročník), ktorí aspoň tri predošlé školské roky navštevovali MŠ.	RIS	Poznámka: miera odbornosti vyučovania aj personálne zabezpečenie sa dajú vnímať aj ako indikátory popisujúce vzdelávací proces, deliaca línia v tomto prípade nie je jednoznačná. Rozhodli sme sa ich zaradiť sem nakoľko k dispozícii sú len kvantitatívne dáta, ktoré z nášho pohľadu skôr popisujú zdroje, ktoré škola má k dispozícii, a na základe ktorých vieme len málo o priebehu vzdelávacieho procesu.
3	Odbornosť vyučovania	Podiel hodín vyučovaných odborne	RIS	
4	Počet učiteľov na 100 žiakov	Koľko úväzkov učiteľov pripadá na 100 žiakov školy.	RIS	
5	Počet PA na 100 žiakov	Koľko úväzkov pedagogických asistentov pripadá na 100 žiakov školy.	RIS	
6	Počet ŠPT na 100 žiakov	Koľko úväzkov členov školského podporného tímu pripadá na 100 žiakov školy.	RIS	Proces
7	Účasť v ŠKD	Podiel žiakov na 1. stupni navštevujúcich ŠKD.	RIS	
8	Vymeškané hodiny - ospravedlnené	Priemerný počet vymeškaných hodín na žiaka za školský rok (údaj ku koncu predchádzajúceho šk. roka).	CVTI	
9	Vymeškané hodiny - neospravedlnené	Priemerný počet neospravedlnených vymeškaných hodín na žiaka za školský rok (údaj ku koncu predchádzajúceho šk. roka).	CVTI	
10	Podiel prvákov, ktorí opakujú	Podiel žiakov prvého ročníka, ktorý opakujú ročník.	RIS	
11	Podiel žiakov opakujúcich ročník	Podiel zo všetkých žiakov, ktorý v danom šk. roku opakujú ročník.	RIS	Výstup
12	Podiel žiakov PUŠD	Údaj ku koncu predchádzajúceho šk. roka, podiel zo všetkých žiakov školy (v predošlom šk. roku), u ktorých evidujeme ako dôvod ukončenia dochádzky predčasné ukončenie štúdia.	RIS	
13	Účasť v T9	Podiel žiakov, ktorí sa zúčastnili na T9. Drvivá väčšina žiakov sa testovania zúčastňuje, dôvod zaradenia indikátora je najmä eliminácia tlaku na vyraďovanie "slabých" žiakov z testovania.	RIS (predošlý šk.rok), NIVAM	
14	Prospech školy v T9	Priemerný prospech školy v T9, uvádzame v %	RIS (predošlý šk.rok), NIVAM	
15	Podiel deviatakov, v maturitných odboroch	Údaj ku koncu predchádzajúceho šk. roka. Podiel zo všetkých deviatakov, ktorí v aktuálnom školskom roku nastúpili do maturitného odboru.	RIS	

Príloha 3

Výsledky identifikácie rizikových škôl v kroku 1 podľa typu segregačnej situácie v tabuľkovej forme.

Tabuľka 7 – Počet škôl podľa typu segregačnej situácie

Typ situácie	Popis	Počet škôl
EK2	v obci je len jedna škola, žiaci sú v triedach rovnomerne rozdelení	72
	v obci je len jedna škola, škola má buď výrazne vyšší podiel ZvR ako je ich podiel v obci alebo sú žiaci nerovnomerne rozdelení v triedach	223 ¹⁶
	obec má viac ako 20 % ZvR, je v nej viacero škôl, škola nemá väčší podiel ako obec, žiaci sú rovnomerne rozdelení v triedach	10
	v obci je viacero škôl, škola je buď s koncentráciou alebo sú žiaci nerovnomerne rozdelení v triedach	95 ¹⁷
EK3	škola v obci s podielom ZvR nad 70%, žiaci sú rovnomerne rozdelení	51
	škola v obci s podielom ZvR nad 70%, žiaci sú nerovnomerne rozdelení	5
SPOLU		456

Zdroj: vlastné spracovanie

¹⁶ Podskupinu 223 škôl ešte môžeme rozdeliť podľa toho, či je na škole výrazne vyšší podiel ZvR ako v obci (156 škôl), žiaci sú nerovnomerne rozdelení medzi triedami v škole (33 škôl) alebo je škola aj s vyšším podielom ZvR aj s nerovnomerným rozdelením medzi triedami (34 škôl).

¹⁷ Podskupinu 95 škôl ešte môžeme rozdeliť podľa toho, či je nerovnomerné rozdelenie len v rámci školy (8 škôl), len medzi školami v obci (61 škôl) alebo aj v rámci školy aj medzi školami v obci (26 škôl).

Príloha 4

Počty škôl, ktoré boli vyradené z výpočtu indikátorov v kroku 2.

Tabuľka 8 – Počty škôl, ktoré boli vyradené z výpočtu indikátorov v kroku 2 po skupinách pre každý indikátor.

Typ	Počet učiteľov na 100 žiakov		Počet PA na 100 žiakov	Vymeškané hodiny		Vymeškané hodiny - neospravedlnené	
	1. stupeň	2. stupeň		1. stupeň	2. stupeň	1. stupeň	2. stupeň
mimo rizika	49	42	10	1	1	3	4
EK2_1	0	5	0	0	1	2	4
EK2_2	2	3	0	0	0	5	0
EK2_3	1	-	0	1	-	4	-
EK2_4	3	4	0	1	0	3	5
EK2_5	1	4	0	0	1	1	1
EK2_6	0	1	0	0	2	3	4
EK2_7	0	1	0	0	1	1	1
EK3_1	1	1	1	0	0	4	3
EK3_2	1	-	1	1	-	1	-
EK3_3	0	1	0	1	3	5	12

Zdroj: vlastné spracovanie

V tomto prípade sme sa rozhodli nepoužiť definíciu extrémnych hodnôt (outlierov) pomocou štandardných štatistických definícií, pretože skupiny škôl v riziku sú odlišné od omnoho väčšej skupiny škôl mimo rizika a odfiltrovali by sme veľké množstvo hodnôt, ktoré práve o tejto odlišnosti vypovedajú a interpretačne sú logické. Vyradili sme len hodnoty, ktoré sú naozaj extrémne, máme problém ich interpretovať v kontexte ostatných parametrov školy a výrazne skresľujú výsledok. Pravidlá použité pre vyradenie extrémnych hodnôt:

- Počet učiteľov na 100 žiakov: ak celkový počet úväzkov na škole je menej ako 0,5 alebo ak podiel učiteľov na 100 žiakov je viac ako 15.
- Počet pedagogických asistentov na 100 žiakov: podiel na 100 žiakov viac ako 10.
- Priemerný počet vymeškaných hodín na žiaka: priemer na žiaka viac ako 400 hodín za rok. Zodpovedá to približne 80 školským dňom, čo je takmer polovica školského roka.
- Priemerný počet neospravedlnených hodín: priemer na žiaka viac ako 60 hodín za rok. Podľa §37 ods. 1 zákona 596/2003 Z.z. zákonný zástupca zanedbá starostlivosť o povinnú školskú dochádzku dieťaťa ak vynechá viac ako 60 vyučovacích hodín v príslušnom školskom roku. Považujeme za minimálne neštandardné ak nejaká škola vykazuje takýto vysoký priemerný počet neospravedlnených hodín.

Financované
Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN
[OBNOVY]

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ivp